

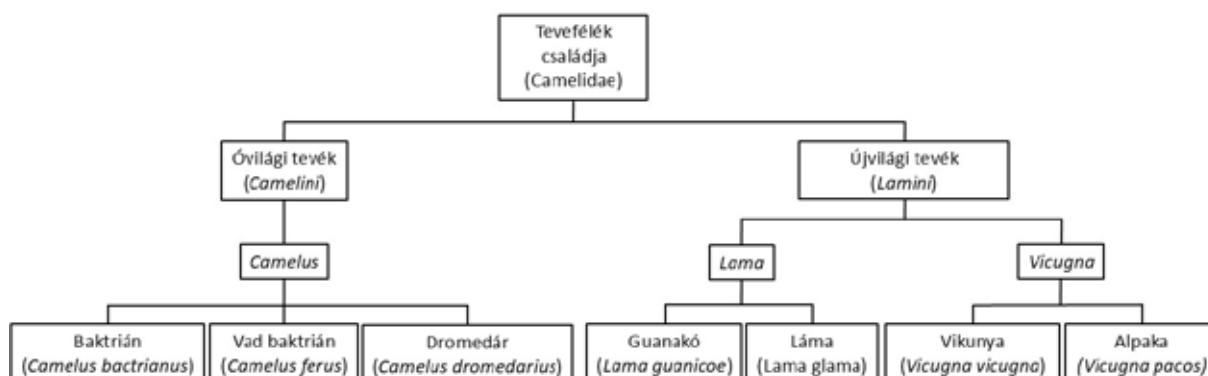

Ermitázs Múzeum, 8-9. század

TEJET ADÓ ÁLLATFAJOK III.

ÓVILÁGI TEVEFÉLÉK (FOLYTATÁS)

Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

1. ábra: A tevefélék családjának fajtái

Baktrián

A kétpúpú teve, avagy a baktrián a hűvösebb ázsiai sivatagi és félsivatagi környezetben kifejlődött és ahhoz adaptálódott többes hasznú, házasított faj a tevefélék családján belül. Ahogy neve is utal rá, a hátán két púp található, és az emberek változatos módon hasznosítják: húsa, teje élelmiszer, igás és teherhordó állat, és szőrét, bőrét pedig szintén nagyon sokrétűen tudják hasznosítani akár az öltözet, akár egyéb használati tárgyak készítéséhez (kötelek, ruházat, nemez szőnyegek és takarók stb.).

A világ baktrián állományának 90%-a három országra korlátozódik, ahol viszont folyamatosan emelkedik az állatok száma. Ezek az országok Kína (kb. 400.000 db),

Mongólia (kb. 380.000 db) és Kazahsztán (kb. 170.000 db). Ám ezek 2016-os adatok a FAO adatbázisából. Mindhárom országban több bejegyzett fajta található, amelyeket általában regionálisan tenyésztnek.

A baktrián is hatalmas termetű jószág. Két púpjá közül az egyik a mar, a másik pedig a keresztcsont tájékán található.

A baktrián marmagassága kb. 2 méter, testhossza 2,25 m és 3 m között alakul. Súlya 400-500 kg. Szőrzete a dromedáréhoz képest hosszabb és a test több pontjára kiterjedő. A színe általában barna, sötétbarna, de egészen világos színezettel is találkozhatunk.

Egyes nézetek szerint a baktrián viselkedése sok

tekintetben megegyezik a dromedáréval, de annál mégis csak kezelebb. Brehm szerint: „Szellemi képességei époly alacsony fokon állnak, mint a dromedaré; époly ostoba, közönyös és gyáva, mint amaz.”

„Ha farkas támadja meg, védekezésre nem is gondol, ámbár támadóját egyetlen rúgással elejthetné; mégis csak köpköd feléje s teletorokból ordít. Még a holló is bántalmazza az ostoba teremtet, hátára száll s csőrével a nyeregtől feltört, félig behegedt sebeit felszakítja vagy szétmarcangolja púpját a nélkül, hogy az állat a köpködésen és ordításon kívül egyebet tudna ellene tenni. Kivételt képeznek e szabály alól a párzó hímek, melyek oly dühöngők lehetnek, hogy láncra kell őket kötni s így védekezni ellenük. A párzási idő elmúltával ismét- jámbor vagy közönyös és buta lesz a hím is.”

A párzási idő februártól áprilisig tart. A hímeknél hiányzik a dulla. A vemhességi idő 13 hónap, amely végén leggyakrabban egy csikó születik.

Lassú, lármás és nagy türelmet igénylő jószágoknak tartották a régi úti beszámolók szerint, ugyanakkor kijelenthető, hogy a baktriánok többes haszna (húsa, teje, szőre, bőre, ereje) nélkül azokon a zord vidékeken nehezebb élet várna az emberekre, amelyet a következő idézet is jól példáz: „A puszta emberének társa a ló, de szolgálja a kétpúpú teve.”

Mongóliában, a Góbi sivatagban vagy Belső-Mongóliában (kínai autonóm tartomány) kistermelők (30-100 állat) tejükért is tartják a baktriánokat modern üzemi rendszerekben. Az aszály miatt viszont egyre csak romlik a tejtermelésük az állatoknak, ami komoly gondot jelent a gazdálkodó családok megélhetése szempontjából. Belső-Mongóliában állami támogatást is adnak az üzemi tejhasznú baktriántartáshoz, amellyel egyre több pásztort tudtak bevonni a programba, és sikerült a baktriántartásból értékesített tej mennyiségét is megnövelni. A megtermelt tejet

elsősorban nyerstejként értékesítik, de erjesztett termékeket is készítenek belőle (khoormog), amelyet már megtalálni a polcokon és aztán több más termék alapjául is szolgál. A tevetejből készült kumis (mong, temeenii airag, kaz, shibat) is jellegzetes mongol ital.

1. kép: Baktriánok (Forrás: Pixabay)

2. kép: A baktriánok nagyon jól alkalmazkodtak a száraz, hideg körülményekhez (Forrás: Pixabay)

3. kép: Baktrián kanca csikójával vagy baktrián tehén borjával?

Vad baktrián

A vad baktriánt Nikolaj Przewalski orosz Ázsia kutató fedezte fel a 19. század végén. Ekkor az állatok létszáma a becslések szerint megközelítette a 3000-et, és az elterjedésük egészen nagy közép-ázsiai területre terjedt ki. (Északon a Bajkál-tóig, délen a Quinghai Tibeti-fennsíkig, nyugaton a Kaszpi-tengerig, keleten pedig

a Sárga-folyóig). Az emberi térhódítás és az élőhelyek felszámolása és az ökológiai feltételek romlása az állomány feleződését idézte elő napjainkra, így az IUCN szerint a vad baktrián súlyosan veszélyeztetett fajjá vált. A populációja jelenleg 900-1500 egyedre tehető.

A baktrián és a dromedár képes termékeny utódokat nemzeni. A két faj hibridjéről már régi leírások is szólnak, főként azokon a területen említik ezeket, ahol a két faj elterjedése fedi egymást (Közel-Kelet és a Dél-Nyugat Ázsiai országok). Az egyes korabeli ábrázolások is árulkodnak a tevehibridekről, ugyanis a púpok alakja, mérete és távolsága is segíthet azonosítani a baktrián-dromedár hibrideket. A fentiekén túl még archaeozoológiai leletek is napvilágra kerültek. Egyes irodalmak szerint ezek sokkal gyakrabban fordultak elő régen, mint azt elsőre gondolnánk. A keresztezés során általában az apa a baktrián és az anya a dromedár. A hibridek magasabbak, erősebbek és nehezebbek is, mint a szülők. Akár az egy tonnát is elérheti a súlyuk. Az ilyen hibridek használatát az oszmán török hadseregeknél is említik a források, hiszen ott nagy szükség volt ezen állatok teherbírására és kitartására. De a hibrideket közkedvelten használják a korábban említett tevehírközöshoz is.

A modern kori tevehibrideket elsősorban Törökországban tenyésztik, főként az imént említett birkózásokhoz, de Kazahsztánban, Türkmenisztánban és Üzbegisztánban is előfordulnak, de itt a fő tenyésztési cél a jobb tej- és hústermelés és a környezeti feltételeknek való jobb ellenállás kialakítása.

Előfordul a dromedár hím és baktrián nőstény párosítása is.

Érdemes tehát a tevéket úgy is megvizsgálni, hogy milyen púpjuk vannak. A nagy széles, hosszan elnyúló púppal rendelkező állatok, és a két egymás mellett lévő kicsi csúcsokban végződő púppal rendelkező egyedek biztosan tevehibridek.

Forrás: <https://warfare.6te.net>

Néhány, mai szemmel furcsa ám egyben szellemes idézet Alfred Brehm nagyszabású, a múlt század elején megjelent *Az állatok világa* című könyvből:

„A dromedár feje meglehetősen rövid, arcorra azonban megnyúlt és duzzadt; az erősen domborodó homlok kerek és boltozatos; szemei, melyeknek ovális csillaga vízszintes, nagyok és ostoba kifejezésűek, fülei igen kicsinyek, de mozgékonyak s a fejen igen hátul állnak. A felsőajak rálóg az alsóajakra, mely szintén lecsüng, mintha izomzatuk súlya túl nagy lenne. Az állat gyors mozgásánál csúnya ajkai állandóan föl és alá lefegnek. Ha előlről nézzük a tevét, csaknem mindig úgy tűnik, mintha ajkai nyitva az orrlyukai oldalt volnának összehúzza.”

Forrás: Pixabay

„Valóban mulatságos látvány, ha szomjas tevék víz közelébe jutnak. Fejüket magasra emelik, félíg lehúnyt szemmel szimatolnak a levegőben, füleiket hátra szegik és hirtelen teljes erejükből futni kezdenek. Ha eléri a kutat, odatolakodnak és átadják magukat az ivás élvezetének. Hasuk e közben szemlátomást feldagad s a továbbmenetelnél a gyomorban felhalmozott víz kotyogó hangot ad.”

„Ehhez járul még, hogy a teve kigőzölgéséhez képest még a bakbüz is jó illatnak látszik, hogy ordításával éppúgy gyöttri az ember fülét, mint bűzével az orrát, a hosszú struccnyakán ülő mondhatatlan ostobán kinéző fejének kényszerített látványával a szemet.”

„A nőstény 11–13 hónap múlva egyetlen fiat szül. Ez ugyan élete első napjától kezdve egy kis szörnyalak, de mint minden fiatal állat vidám és bohókás.”

„Teje oly sűrű és zsíros, hogy élvezhetetlen s e miatt nem igen használják, viszont ürüléke sokféle alkalmazást nyer. Pusztai utazásoknál, hol hiányzik a tüzelőfa, reggelenként összegyűjtik a kemény, száraz ürülék apró, gömbölyű, diónagyságú darabjait s a

legközelebbi estén tüzelőül használják. Egyiptom fában szegény vidékein gondosan összeszedik a teve trágyáját, éppúgy, mint a marha, a ló és a szamár ürülékét, kerek lepényekké gyúriák s a napon megszáritva elraktározzák tüzelőanyagnak.”

1. táblázat: A dromedár és a baktrián tejének összehasonlító táblázata(g / 100 g)

	Tejzsír	Tejfehérje	Tejcukor	Szárazanyag
Dromedár	4.47	3.2	4.95	12.74
Baktrián	5.39	3.5	5.1	14.23

Az értékek az irodalmakban szereplő átlagértékek.

Tevetej, tevetejtermékek

A világon tehát egyre növekszik a tevelétszám, így ezáltal a tevetej fogyasztása is növekvő számokat mutat. Mivel a tevék nagy részét még mindig legeltetett állományokban tartják, a megtermelt (kézzel fejt) tevetej nagyon változó minőségű, hiszen mind a fejéstechnológia mind a legelt növényfajok (főként a sötétű növények), mind a tárolás nagyon nagy mértékben befolyásolják a nyers tevetej minőségi tulajdonságait. Ha a higiéniai körülmények jók (főként üzemi rendszerben), a tevetej hosszan, akár két hétig is eltartható úgy, hogy jelentősen nem változik a minősége. UHT és tejporteknológiák is ismertek a tevetej kapcsán, de ennek viszont megfelelő mennyiség esetében van relevanciája. Történtek ilyen irányú fejlesztések világszerte. Fehérje-összetétele miatt a tevetej hasonlít leginkább az anyatejhez, és tejfehérje allergiások is bátran fogyaszthatják

(A2-es). C-vitamin tartalma sokszorosa a tehén-tejnek és a kálium- és kalciumtartalma is több. A népi hagyományok úgy tartják, hogy a tevetej alkalmas több betegség kezelésére, mint az asztma, a cukorbetegség vagy autizmus, habár ezeket alátámasztó modern orvostudományi kutatásokat nehéz találni.

A tevetejből κ -kazein tartalma és a koagulációhoz szükséges specifikus enzim hiánya miatt kihívás sajtot készíteni, ám nem lehetetlen, a Brie sajthoz hasonló sajttípus már létezik Caravane vagy Camelbert néven, de friss sajtokat és feta sajtot is készítenek belőle, a grillezésre alkalmas halloumi sajton túl, érett sajtokkal is próbálkoznak néhányan (chesire, famuregiano). Hazai kutatások és előadások is rendszerint megjelennek a tevetejből történő sajt készítés vonatkozásában.

Forrás: <https://nuffoodsspectrum.in>

